

Analiza pokretnih nalaza iz arheoloških istraživanja kod crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici

ANTONIA OROZ

Fausta Vrančića 12

HR – 10410 Velika Gorica

antonia.oro@gmail.com

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

Primljeno/Received: 26.11.2017.

Prihvaćeno/Accepted: 20.12.2017.

Cilj rada bio je s arheološkog aspekta obraditi izvore dostupne za kaštel kod crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici.¹ Osim arheološke, povijesne i povijesno-umjetničke literature, korišteni su i terenski dnevnički g. Zorana Homena, nekadašnjeg ravnatelja Gradskog muzeja Križevci, koji je vodio arheološka iskopavanja tijekom 1998., 1999. i 2001. godine u Donjoj Glogovnici. U članku se ukratko osvrćemo na problematiku viteških, odnosno crkvenih redova vezanih uz ovaj lokalitet, koji je u kasnijim fazama kategoriziran kao crkva-utvrda, kao i na romaničke nalaze arhitektonske plastike koji potječu s tog lokaliteta. Naposljetku je opisan i katalogiziran materijal pronađen tijekom spomenutih iskopavanja. Poseban naglasak ide na ovdje prvi puta obrađenu arheološku građu iz arheoloških istraživanja.

Ključne riječi: sepulkralci, kaštel, crkva–utvrda, arheološki materijal, kasni srednji vijek, novi vijek, Donja Glogovnica

1. Uvod

Glogovnica je naselje smješteno 12 km sjeverno od Križevaca. Nalazi se u širokoj udolini rječice Glogovnice, a razvilo se uz raskrižje cesta, u podnožju crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije koja se nalazi na povišenom položaju i svojom veličinom dominira širom okolicom.² Glogovnica je bila vezana uz križničke redove pa su tako o njoj raspravljali brojni istraživači poput Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Josipa Buturca, Franje Šanjeka i dr.³ U 12. i 13. stoljeću tu se spominju posjedi i samostani templara i ivanovaca, a početkom 13. st. u Glogovnicu

stižu sepulkralci, tj. regularni kanonici Svetog Groba Jeruzalemskog.⁴

Crkve poput ove, podignute na povišenom mjestu, često su bile utvrđivane, a ponekad su i njihovi zvonici pokazivali fortifikacijsku namjenu, ponekad uz ugradnju strijelnica, dok su same crkve nerijetko bile okružene zidom s kulama.⁵ U starijoj su literaturi takve crkve nazvane crkve-tvrđave, a kao razlozi za njihovu gradnju na povišenom mjestu spominju se potreba za osiguranjem prostora i definiranjem granica, potreba za preglednosti terena, izbjegavanje poplava itd.⁶ Uz obrambene značajke ovih utvrđenih crkava, ili kako se danas uvriježilo termin – *crkva–utvrda*, svakako valja istaknuti i eshatološku simboliku samoga brijega kao mjesta na kojem se podiže sakralni objekt kao i potrebu za isticanjem statusnog simbola pri odabiru povišenog mjesta za podizanje utvrde. Na

1 Ovaj je rad ujedno i skraćena verzija mog diplomskog rada pod nazivom *Kasnosrednjovjekovna utvrda kod crkve Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici*, obranjenog u listopadu 2017. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom dr. sc. Krešimira Filipca i komentorstvom dr. sc. Tatjane Tkalčec.

2 Anđelko Badurina, Miljenko Fischer, Naselja i lokaliteti, u: Žarko Domljan (ur.), *Križevci, grad i okolica*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993., str. 283–392, na str. 309.

3 Lelja Dobronić, *Posjedi i sjedište templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, Zagreb: Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1984., str. 35.

4 Zoran Homen, Rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999. godine u Glogovnici, *Cris* 2(2000)1, Križevci, 2000., str. 50–53, na str. 50.

5 Andrej Žmegač, Profana arhitektura, u: Žarko Domljan (ur.), *Križevci, grad i okolica*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993., str. 271–276, na str. 271.

6 Sena Sekulić-Gvozdanović, *Crkve-tvrđave u Hrvatskoj*, Zagreb: Školska knjiga, 1994., str. 19.

području kontinentalne Hrvatske do danas je sačuvano tri-desetak crkava-utvrda. Njihovu pojavu izazvale su mongolska invazija 1242. godine u kontinentalnoj Hrvatskoj i osmanlijska osvajanja od 15. st. pa nadalje na obali i u unutrašnjosti.⁷

Smještaj glogovničke utvrde omogućilo je postojanje prirodnog brijega s kojeg se nadgledalo dolinu Glogovnice. Središnje je utvrđenje kvadratičnog tlocrta s istaknutim zaobljenim uglovima. Ti zaobljeni uglovi govore da su tu postojale obrambene kule. Utvrda je okružena bedemima širine 12 metara te jarkom s tri strane, sjevernom, južnom i zapadnom, što joj daje potkovičasti oblik.⁸ Spomenute obrambene kule bile su karakteristika razdoblja kada je u upotrebi bilo vatreno, tj. topničko oružje. Njihovo postojanje potvrđuju i arheološki nalazi koji kaštel datiraju u drugu polovicu ili na sam kraj 15. st., pa čak i kasnije.⁹ Jedan od važnih nalaza koji potkrepljuje tu dataciju je keramički kalup za olovnu pušчанu tanad pronađen prilikom arheoloških iskopavanja.¹⁰ U prilog datiranju također se mogu navesti i ulomci gotičkih keramičkih čaša, a koje su tipološki datirane u 15. st.¹¹ Uz ulomke čaša, pronađeni su pećnjaci, datirani u drugu polovicu 15. st. i u početak 16. st., a slični su tipovi proizvedeni i u lokalnim radionicama u Gudovcu kraj Bjelovara¹² kao i na Novoj Vesi u Zagrebu.¹³

Obrambeni jarak i bedem vjerojatno su napravljeni prilikom gradnje kaštela koji je podignut upravo zbog prodora Osmanlija u križevački kraj 1474. godine.¹⁴ Kaštel, točnije *castellum*, spominje se 1500. godine. U to je vrijeme prepozit samostana bio Andrija Alfonz Thuz, brat biskupa Osvalda Thuza. *Fortalicium* se spominje 1543. godine, a *castrum* 1553. godine.¹⁵

Crkva Blažene Djevice Marije prvi je puta spomenuta 1230. godine kada je papa Grgur IX. uputio pismo „prepozitu Blažene Djevice Marije u Glogovnici u Zagrebačkoj biskupiji“.¹⁶ Vjerojatno je bila izgrađena odmah po dolasku sepulkralaca, a kako je u to doba stil u umjetnosti i graditeljstvu bila romanika, velika je mogućnost da je i sama crkva izgrađena u tom stilu. To potvrđuju i nalazi arhitektonske plastike pronađene na lokalitetu, a koji prikazuju likove sepulkralaca.¹⁷ Zna se za pet srednjovjekovnih nalaza s prikazima sepulkralaca. Svi su likovi postavljeni frontalno, statični su i simetrični. Po stilskim karakteristikama smješteni su u razdoblje kasne romanike, no njihovo izvorno mjesto i funkciju teško je odrediti. Moguće da su imale funkciju nosača, konzole ili kapitela.¹⁸ V. P. Goss u svom se članku o srednjovjekovnim skulpturama Panonije dotakao i ovih glogovničkih, a slične su glavama s izbuđenim očima pronađenim u Rudinama, u sv. Mihovilu, a koje se danas čuvaju u Gradskom muzeju u Požegi i Arheološkom muzeju u Zagrebu, te one zajedno predstavljaju najznačajnije primjerke romaničke skulpture u ovom dijelu Hrvatske.¹⁹ Crkva je kasnije češće spominjana, pa tako postoje pismeni dokazi o njoj iz 1303.²⁰, 1319. i 1371. godine.²¹ Crkva nije sačuvana u cijelosti već su od nje ostali samo temelji na koje je „sjela“ kasnija crkva te spolije, koje su ugrađene u kasniju crkvu iz 15. st., tj. u današnju župnu crkvu, ali i u župni dvor i okolne objekte.²² Crkva ima dugačko svetište s dvije lađe koje su odijeljene s tri jaka stupa koji nose šiljate lukove, a brod crkve svetišta dijeli gotički slavluk. Sa sjeverne je strane, vjerojatno u baroku, bila prigradna sakristija, što je zapazio Gjuro Szabo.²³ On je smatrao da su tri snažna stupa koja stoje usred lađe iz kasnoromaničke templarske faze romanike, koju su porušili Mongoli.²⁴ S obzirom na masivnost tih stubova, Ljubo Karaman je zaključio da crkva pripada prijelaznom romaničko-gotičkom razdoblju, točnije predmongolskom

7 Isto, str. 29.

8 Tatjana Tkalčec, Vojakovački Osijek-Mihalj, srednjovjekovni arheološki kompleks na gornjem toku Glogovnice, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, sv. 24, Zagreb, 2007., str. 453–472, na str. 460.

9 Isto, str. 462.

10 Tatjana Tkalčec, *Srednjovjekovna gradišta u Hrvatskoj*, magistarski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za arheologiju, 2004., str. 80.

11 Tatjana Tkalčec, Gotičke keramičke čaše iz Glogovnice i Ivanca Križevačkog kraj Križevaca i Gudovca kraj Bjelovara, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, sv. 18, Zagreb, 2001., str. 213–234, na str. 221.

12 Tatjana Tkalčec, Gudovac-Gradina, *Annales Instituti archaeologici I*, Zagreb, 2005., str. 50–55, na str. 50.

13 Boris Mašić, *Kasnogotički pećnjaci s Nove Vesi*, katalog izložbe, Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2002., str. 38.

14 Tkalčec, Gotičke keramičke čaše iz Glogovnice i Ivanca Križevačkog kraj Križevaca i Gudovca kraj Bjelovara, str. 216.

15 Tkalčec, Vojakovački Osijek–Mihalj, srednjovjekovni arheološki kompleks na gornjem toku Glogovnice, str. 462.

16 Lelja Dobronić, Regularni kanonici sv. groba jeruzalemskog u Hrvatskoj, *Croatia Christiana periodica*, Vol. 8 No. 14, Zagreb, 1984., str. 1–35, na str. 20.

17 Homen, Rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999. godine u Glogovnici, str. 50.

18 Badurina, Fischer, Naselja i lokaliteti, str. 312.

19 Vladimir P. Goss, A Note on Some Pre-Roman Sources of Medieval Art in Pannonia, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 33/2009, Zagreb, 2009., str. 7–16, na str. 11.

20 Tadija Smičiklas, *Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. VIII, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1910., str. 46.

21 Tadija Smičiklas, *Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. XIV, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1916., str. 385.

22 Ranko Pavleš, Topografija dvaju posjeda križničkih redova u dolini Glogovnice, *Cris* 7(2005)1, Križevci, 2005., str. 14–23, na str. 16.

23 Sekulić-Gvozdanović, *Crkve–tvrdave u Hrvatskoj*, str. 122.

24 Isto, str. 119.

vremenu.²⁵ On je također uočio skulpture strogo romanički frontalno postavljenih likova svetaca i konzoli u obliku glave čovjeka pa je pretpostavio da se radi o trobrodnoj predmongolskoj građevini.²⁶ S druge strane, Anđela Horvat smatra da je u pitanju nedovršena dvobrodna kasnogotička dvoranska crkva (Hallenkirche).²⁷ Široki rasponi lukova značajni su za kasnu gotiku, 15. ili 16. stoljeće. Ona tvrdi i da masivni stupovi nisu u predmongolsko doba imali funkciju nošenja lukova i svodova. Također smatra da su Osvald i Andrija Alfonz Thuz dovršili izgradnju tada nedovršene crkve i da odatle potječu stilske i konstruktivne nejasnoće kao što su tabulat nad lukovima i dio luka koji se oslanja o trijumfalni luk svetišta.²⁸ Valja napomenuti i to da je A. Horvat, kao i neki njeni prethodnici, mislila kako se radi o templarskoj, a ne sepulkralnoj crkvi.²⁹ Crkva se 1319. godine spominje u posjedu reda kanonika – *prepozita montis S. Mariae de Glogoncza*, što ujedno govori da je crkva bila na povišenom mjestu.³⁰ Postavlja se pitanje gdje su kanonici sv. Groba i njihovi prepoziti živjeli. U povijesnim izvorima često se spominje *domus s. Sepulchri* u Glogovnici, tj. „kuća sepulkralaca”. Nadalje, u ispravi prepozita iz 1380. godine spominje se *in Glogoncza in domo nostre habitacionis*, a iz 1500. godine imamo oporuku prepozita gdje piše da je umro *in castello Glogonzensi*. U 16. st. u poreznom popisu stoji *fortalitium Galgoncza*, pa postoji vjerojatnost da je *domus* tada služio kao kaštel, ili neka vrsta utvrde. Godine 1850. glogovnički župnik Mihalj Juren daje izvještaj u kojem stoji da se u glogovničkoj župi ne nalaze nikakve ruševine osim samostana kojeg su Mongoli uništili. Također, ne postoje nikakvi pisani dokazi ili usmene predate o mjestu gdje se on nalazio.³¹

2. Arheološka istraživanja

Arheološka istraživanja provedena su u dvije etape, prva od 15. rujna do 26. listopada 1998. godine, a druga od 15. lipnja do 21. srpnja, pa od 25. listopada do 8. studenoga 1999. godine. Od 5. do 26. studenoga 2001. godine izvršen je arheološki nadzor prilikom radova na drenaži oko crkve,

a sve je završeno 6. prosinca pregledom gradilišta sa stručnjacima iz Konzervatorskog zavoda. Provedena su i rekonosciranja od strane raznih stručnjaka kao što su Lelja Dobronić, dr. sc. Zorislav Horvat i drugi.³²

Na katastarskom planu iz 1859.–1860. godine vidi se da je na području iza crkve još u drugoj polovini 19. st. bilo mjesno groblje. Također je vidljiva i ucrtana sakristija uz sjevernu stranu svetišta, koja je srušena prilikom obnove crkve 1869. godine.³³ Cilj arheoloških istraživanja bio je otkriti tragove samostana sepulkralaca, njihove prvotne crkve kao i stare sakristije koja je ucrtana na spomenutom katastarskom planu.³⁴

Položaj sondi i jama ucrtan je praćenjem terenskog dnevnika vođenog od strane Zorana Homena. Na slici su označene sonde otvorene tijekom arheoloških istraživanja provedenih 1998., 1999. i 2001. godine koje je bilo moguće točnije locirati (Slika 1).³⁵

U prvoj etapi istraživanja tijekom 1998. godine otkrivena je stara sakristija dimenzija 6 × 6 m, debljine zidova 1 m. Zidovi sakristije nemaju direktnu vezu sa sadašnjim očuvanim gotičkim svetištem iz kraja 15. st. Širenjem iskopa ustanovljena je apsida prvotne romaničke crkve datirane u 13. st. Kako je ranije spomenuto, nova je crkva „sjela” na sjeverni zid stare crkve svojim sjevernim zidom što je vidljivo u samim temeljima crkve. Daljnjim otvaranjem sondi cilj je bio pronaći „samostana sepulkralaca”.³⁶ U prvoj su etapi istraživanja otkriveni ostatci kamenih zidova širine 75 cm i dubine 70–80 cm. Zidovi istočne strane objekta bili su djelomično razoreni kasnijim ukopima pokojnika. Pokretnih je nalaza bilo malo.³⁷ U drugoj je etapi završeno otkopavanje objekta te su izmjerene njegove dimenzije: 29,18 × 7,8 m. Radi se o objektu s tri prostorije različitih dimenzija. I prilikom iskopavanja u ovoj etapi uočeni su grobovi koji su devastirali zidove objekta. Orijevac ukopa je jug-sjever, a uz neke su pronađeni i prilozi kao što su krunica, križić i sl.³⁸ Na sjeveroistočnom završetku zida,

25 Dobronić, Regulami kanonici sv. groba jeruzalemskog u Hrvatskoj, str. 21.

26 Sekulić-Gvozdanović, *Crkve-tvrđave u Hrvatskoj*, str. 119.

27 Anđela Horvat, Prilozi povijesno-umjetničkim problemima u nekoć templarskoj Glogovnici kraj Križevaca, *Peristil*, Vol. 4 No. 1, Zagreb, 1961., str. 29–44, na str. 31.

28 Sekulić-Gvozdanović, *Crkve-tvrđave u Hrvatskoj*, str. 121.

29 Zdenko Balog, *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku*, Križevci: Matica hrvatska, 2003., na str. 63.

30 Horvat, Prilozi povijesno-umjetničkim problemima u nekoć templarskoj Glogovnici kraj Križevaca, str. 32–33.

31 Dobronić, Regulami kanonici sv. groba jeruzalemskog u Hrvatskoj, str. 23.

32 Rukopisi u Gradskom muzeju Križevci: Zoran Homen, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1998, Križevci; Isti, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1999; Isti, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 2001.

33 Zoran Homen, Rezultati prve etape arheoloških istraživanja u Glogovnici pokraj Križevaca, *Vjesnik muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 3/4, Zagreb, 1998, str. 22–26, na str. 23.

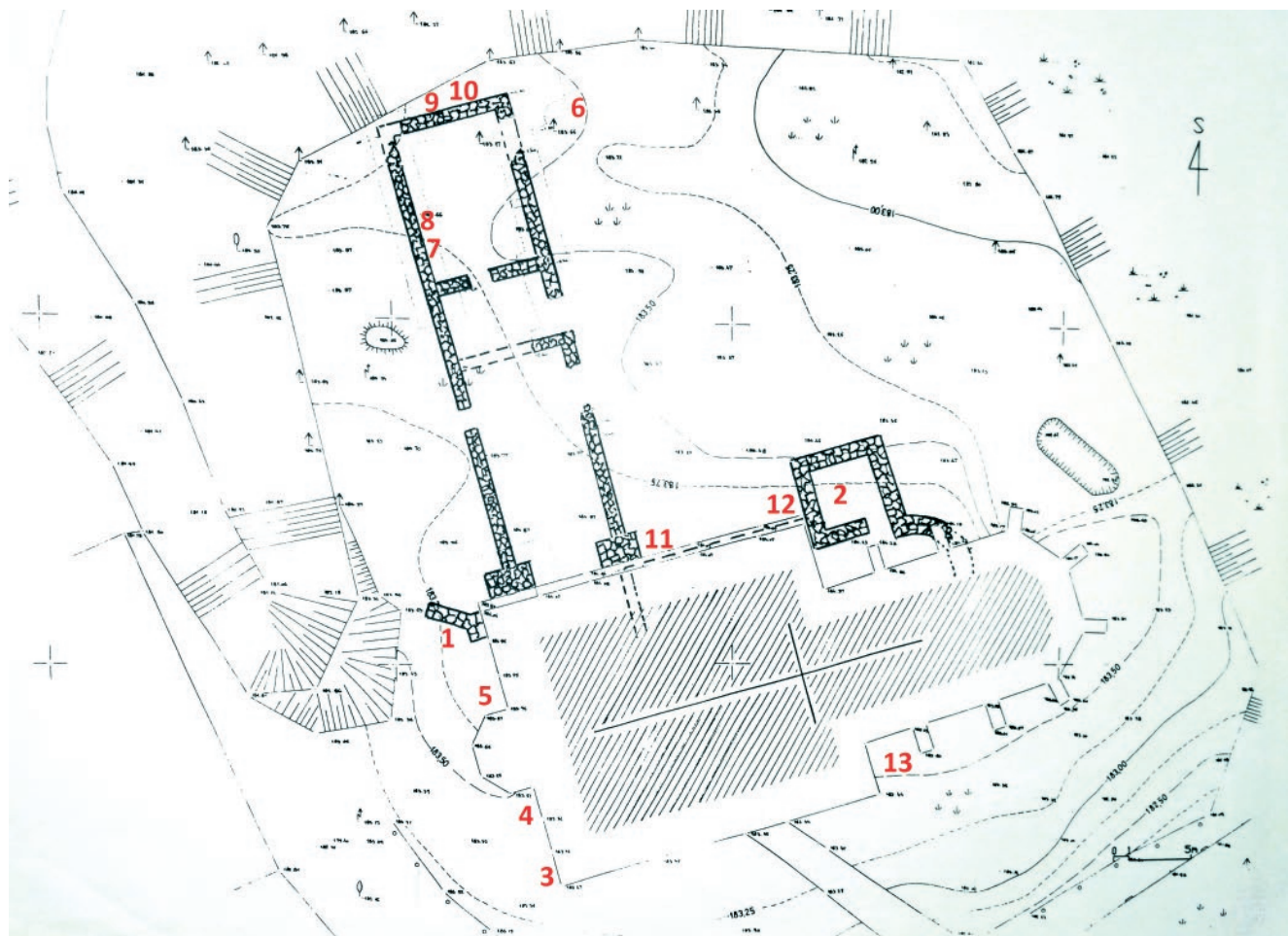
34 Homen, Rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999. godine u Glogovnici, str. 51.

35 Napomena: ostale sonde otvorene prigodom arheoloških istraživanja opširnije su opisane u diplomskom radu.

36 Homen, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1998.

37 Homen, Rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999. godine u Glogovnici, str. 52; Isti, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1998.

38 Homen, Rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999. godine u Glogovnici, str. 52; Isti, Terenski dnevnik istraživanja iz

Sl. 1 Položaji grobova i sondi tijekom arheoloških iskopavanja 1998., 1999. i 2001. godine koje je uz pomoć terenskog dnevnika i pregleda terena bilo moguće označiti (Dokumentacija Gradskog muzeja Križevci, položaje sondi uertala A. Oroz)

Fig. 1 Position of graves and trenches during the archaeological excavations in 1998, 1999 and 2001 (documentation of the Križevci City Museum, position of trenches drawn by A. Oroz)

na dubini od 60 cm, naišlo se na izgorjelu ilovaču, tzv. crveni sloj, debljine dvadesetak centimetara. U tom su sloju pronađeni ulomci stolne i kuhinjske keramike, ali i dijelovi kamenih kugli, pećnjak, ulomak drške noža, kalup za lijevanje projektila za pušku, postolja staklene čaše u fragmentima, majolika itd. To je područje označeno kao „jama”.³⁹ Zoran Homen navodi kako je sjeverno od crkve Blažene Djevice Marije pronađen objekt koji je pripadao kompleksu kaštela glogovničke prepoziture, ali da bi samu rezidenciju prepozita i samostan sepulkralaca trebalo tražiti južnije od crkve, prema današnjem župnom dvoru.⁴⁰

Donosimo opis pozicija istraživanih sondi s istaknutim važnim nalazima (Slika 1)⁴¹:

- 1 – sonda A – na SZ uglu crkve, na pročelju uz zvonik; 1998. god.
- 2 – sonda C – nekadašnja sakristija; 1998. god.
- 3 – sonda D – na JZ uglu pročelja crkve; 1998. god.
- 4 – probna sonda uz toranj crkve s desne strane; 1998. god.
- 5 – probna sonda sa sjeverne strane zida pročelja crkve, uz toranj; 1998. god.
- 6 – jama s nalazima pećnjaka s kruništa kaljeve peći, kalupa za lijevanje tanadi, postolja staklene čaše (u fragmentima) itd.; 1999. god.
- 7 – grob 1 s ostacima krunice; 1999. god.
- 8 – grob 2 s ostacima krunice na brončanoj žici i križićem od mesinga ili kositra; 1999. god.
- 9 – grob 3; 1999. god.
- 10 – grob 4; 1999. god.
- 11 – sonda uz rub broda crkve sa sjeverne strane; na temelju uočene dvije faze gradnje – spoj temelja stare romaničke i novije gotičke crkve.; 1999. god.

Donje Glogovnice 1999.

39 Homen, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1999.

40 Homen, Rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999. godine u Glogovnici, str. 52.

41 Homen, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1998., 1999. i 2001.

12 – mala sonda na SI uglu crkve, spoj sakristije i temelja crkve; 1999. god.

13 – grob 1, dijelom je ispod kontrafora što znači da je ukopan prije druge polovice 15. st.; 2001. god.

3. Analiza arheološkog materijala

Tijekom arheoloških istraživanja otvorene su brojne sonde, međutim, kako stoji u dnevniku voditelja Zorana Homena, u nekima se naišlo samo na ostatke urušenog kamena i šute, dok su u drugima pronađeni različiti nalazi koji uključuju keramiku, metal, staklo, kamen i dr. Opširnije su opisani pojedini artefakti koje je bilo moguće analizirati, a i koji su pogodni za tipološko-kronološku analizu. Najbrojnija je keramika koja je većinom pronađena sitno fragmentirana.

3.1. Keramičko posuđe

Keramička je građa podijeljena u dvije skupine, a to su kuhinjska keramika koja služi za pripremanje i čuvanje hrane (lonci, poklopci, zdjele), i stolna keramika (čaše, boce, vrčevi). Keramičko posuđe napravljeno je na brzorotirajućem lončarskom kolu. Kako se razlikuju po funkcijama, tako se razlikuju i po izgledu. Posuđe za pripremanje i čuvanje hrane češće je bilo u uporabi pa je tako i samo njeno lomljenje bilo svakodnevno. Takvo je posuđe bilo grubo izrađeno, od slabije pročišćene gline, s primjesama pijeska i kamenčića. Stolno je posuđe bilo podložnije promjenama, tj. utjecajima mode, te je većinom bilo dekorirano.⁴²

3.1.1. Kuhinjska keramika

Stijenke

U fundusu je najbrojnija keramika od koje su većinom pronađene fragmentirane stijenke. Većina stijenki pripada loncima za kuhanje i pripremanje hrane te je uglavnom neukrašena. S druge su strane prisutne stijenke ukrašene gustim ili rjeđim nizovima vodoravnih žljebova (T. 1: 1, 2),⁴³ takvo žlijebljenje je ujedno i najčešći način ukrašavanja lonaca, ubodima tupim predmetom (T. 1: 3) ili pak debljim i dubljim kosim urezima (T. 1: 4).

Na jednom je ulomku uz guste nizove vodoravnih dubokih žljebova vidljiva plastična traka aplicirana na ramenu posude i ukrašena ubadanjem kosih zareza (T. 1: 5), a javljaju se i kombinacije ukrasa poput žljebova i

uboda (T. 1: 6, 7), valovnice i žljebova (T. 1: 8), niza žljebova, valovnica i uboda (T. 1: 9) te žljebova i kosih ureza (T. 1: 10). Na jednom je fragmentu uočen zanimljiv uzorak ukrasa niza uboda u dva reda, koji vjerojatnije pripada čaši ili vrču, a ne loncu (T. 1: 11). Jedan je ulomak ukrašen kombinacijom niza vodoravnih žljebova te plastične trake ukrašene ubadanjem (T. 1: 12), dok je jedan fragment, možda prije dio čaše, bogato ukrašen nizovima gustih vodoravnih žljebova preko kojih je povučena valovnica ispod koje su duboki kosi urezi, a iznad valovnice se nalazi plastična traka ukrašena ubadanjem (T. 1: 13).

Rubovi

Promjeri lonaca variraju od 10 do 32 cm, pri čemu su podijeljeni na male (10 – 14 cm), srednje (14 – 18 cm), srednje velike (18 – 23 cm) i velike lonce (23 – 32 cm). Primijećeno je da lonci većeg oboda imaju deblje stijenke. Neka su ramena lonaca ukrašena kombinacijom ubadanja i žlijebljenja (T. 1: 14), nizom plitkih vodoravnih žljebova (T. 1: 15) ili pak ubadanjem tupim predmetom u dva reda (T. 1: 16).

Dna

Pronađen je veći broj ulomaka dna posuda, od kojih su neka cjelovito očuvana (T. 1: 17), a neka spojena iz više fragmenata (T. 1: 18). Na nekim se primjercima vide lončarski znakovi u obliku ispupčenog križa (T. 1: 19).

Zanimljiv nalaz je posuda koju je od 8 fragmenata bilo moguće spojiti (T. 2: 20), iako ključni dio – sam rub – nedostaje. Posudu od lošije pročišćene gline krase vodoravni nizovi gustih žljebova načinjeni na lončarskom kolu. Debljina stijenke je 5,5 mm.

Poklopci

Poklopci su prisutni u nešto manjem broju. Radi se o poklopcima koničnog oblika s plosnatom kružnom drškom. Jednom se primjerku mogao izmjeriti promjer koji iznosi 18 cm (T. 2: 21).

Stolna keramika

Neglazirane boce i vrčevi

Od stolnog neglaziranog posuđa ističu se dvije trkaste ručke vrčeva (T. 2: 22). Prisutna su i dva grla boca kojima izljevi nisu sačuvani. Jedno je grlo ukrašeno plitkim nizovima vodoravnih žljebova (T. 2: 23), a drugo je ukrašeno sitnim ubodima tankim štapičastim predmetom i gustim žlijebljenjem na ramenu posude (T. 2: 24). Pronađen je i jedan rub vrča trolisnog otvora ukrašen vodoravnim žljebovima (T. 2: 25). Prethodno opisani ukrašeni ulomci tijela posuda možda također pripadaju vrčevima (T. 1: 5, 13).

42 Ivana Škiljan, Veliki Tabor u svjetlu arheoloških otkrića, u: Goranka Horjan (ur.), *Veliki Tabor u svjetlu otkrića/Veliki Tabor in light of discovery*, Muzeji Hrvatskog zagorja, Dvor Veliki Tabor – Desinić, Hrvatski restauratorski zavod, 2007., str. 35–74, na str. 41.

43 Napomena: slike u tablama nisu u mjerilu. Za dimenzije usporediti Katalog. Autori fotografija su A. Oroz i B. Habek.

Keramičke čaše

Tijekom iskopavanja 1998. godine u sondi H pronađeno je dno keramičke čaše na visokoj nozi (T. 2: 26) kojoj je noga ukrašena sitnim ubadanjem tupim predmetom. Čaše na visokoj koničnoj nozi, poput ove, karakteristične su za gotički stil. Slična je čaši iz Kraljeve Velike.⁴⁴ Čaše na visokoj nozi, trbušastog oblika, široko su rasprostranjene, a njihov loptasti trbuh uglavnom je najširi u gornjoj trećini. Čaše takvog oblika pronađene su u beogradskoj Tvrđavi i datirane u 15. st.⁴⁵

U „jami” je također pronađen ulomak keramičke čaše (T. 2: 27). Ona svojim oblikom podsjeća na čaše izrađivane u ugarskim radionicama, no takve su se javljale tijekom 15. st. i na širem prostoru srednje Europe. Kako bi se bolje mogao pratiti razvoj ovog posuda za primjer se može uzeti ugarska radionica u Budimu. Na nalazima iz Budima I. Holl je utvrdio da se čaše na niskoj stopi, zdepastog oblika, javljaju u 14. st.⁴⁶ U 15. st. su češće u uporabi, dok se krajem 15. st. sve rjeđe koriste, ali su u to vrijeme i glazirane.⁴⁷

Prilikom iskopavanja sjevernog zida objekta sjeverno od crkve pronađena su dva nalaza keramičkih čaša. Jedna je čaša blago trbušastog oblika (T. 2: 28), a ukras joj čine vodoravni žljebovi, tri vodoravna niza vrpce ukrašenih otiskivanjem kotačićem tupih zubaca, te pravilno, ali rijetko raspoređeni plastični naljepci u obliku stožastih bradavica. Na dnu se nalazi znak u obliku ispupčenog križa.⁴⁸ Druga je čaša izduženog oblika (T. 2: 29). Dno je odvojeno dubokim žlijebom i na tom se dijelu nalaze krugovi utisnuti tupim predmetom. Tijelo čaše je ukrašeno vrpčama koje su odvojene dubokim žljebovima. U donjoj je vrpce ukras pravilno raspoređenih ukošenih ljestvica, u srednjoj je vidljivo gusto plitko utiskivanje sitnih oštrih zubaca koji tvore motiv ukošenih ljestvica, a gornja je vrpca djelomično očuvana no motiv je isti kao u donjoj vrpce.⁴⁹

Sljedeća keramička čaša ističe se svojim oblikom, ali i načinom ukrašavanja (T. 2: 30). Ona je na niskoj prstenastoj nozi te joj nedostaje drška, a ukras joj čine vodoravni

nizovi cik-cak ureza koji su u svakom redu obrnuto usmjereni što vizualno čini motiv riblje kosti.⁵⁰

Posljednji ulomak čaše debljine stijenke 6 mm (T. 2: 31), ukrašen je vodoravnim žljebovima, te s dva vodoravna reda ukrasa u obliku uboda načinjena otiskivanjem kotačićem tupih zubaca između kojeg se nalazi jedan plastični naljepak u obliku stožaste bradavice. Slična je čaša pronađena prilikom iskopavanja sjevernog zida objekta.⁵¹

Kao što je napomenuto u poglavlju o kuhinjskoj keramici, pojedini ulomci ukrašenih stijenki posuda mogli bi također pripadati čašama (T. 1: 11, 13).

Majolika

Terminom majolika označava se keramika prevučena olovnom glazurom u koju je dodan kositreni oksid čime se dobiva neprozirna, bijela, sjajna majolička glazura (*smalto*). Posude koje pripadaju stilu cvjetne gotike proizvode se od oko 1425. godine pa sve do sredine 16. st.⁵² Na fragmentu koji pripada rubu vrča trolisnog otvora (T. 2: 32) vidi se ukras oslikan kobaltno plavom bojom, a radi se o ulomku na kojem je vidljiv prikaz dijela medaljona *a scaletta*, točnije vodoravnih i okomitih linija, pojaseva ispunjenih ukošenim crticama ili križićima te motivi polupalmeta i stiliziranih vitica. Isti takvi motivi pronađeni su na vrčevima iz Starog grada Barilovića.⁵³ U istom je kontekstu pronađeno pet ulomaka majolike koje je bilo moguće spojiti u dva veća ulomka, a koji su ukrašeni četirima vodoravnim plavim linijama ispod samog ruba, te jednom plavom linijom ispod ručke (T. 2: 33). Ručka u ovom slučaju nedostaje, a stijenka vjerojatno pripada vrču. Debljina joj iznosi 4 mm, a promjer otvora je 14 cm.

Sljedeći ulomak (T. 2: 34), debljine stijenki 5,5 mm, oslikan je tamnoplavom i žutom bojom, također pripada tipu majolike strogo stila, porodici cvjetne majolike.

Crveno-slikana keramika

Na dva su fragmenta zaglađene površine, vrlo vjerojatno vrča, prisutni ukrasni motivi u obliku linija i mreža oslikani crvenom bojom (T. 2: 35). Debljina tih stijenki je 5 mm. Fina, tzv. „žuta” ili „bijela” keramika oslikana raznim motivima, najčešće mrežastim, crvenom bojom učestala je stolna keramika tijekom razvijenog i kasnog

44 Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Kasnosrednjovjekovna stolna keramika s nekih gradišta iz okolice Kutine i Garešnice, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 19, Zagreb, 2002., str. 165–194, na str. 189, T. 4: 5.

45 Vesna Bikić. *Srednjovjekovna keramika Beograda*, Beograd: Arheološki institut Beograd, 1994., str. 86., sl. 3: 1–6.

46 Imre Holl, *Középkori cserépedények a budai Várpalotából, Budapest Régiségei* 20, sz. 1962, Budapest, 1963., str. 335–394, na str. 345, 26 kép., na str. 376, 74 kép.: 1–6.

47 Isto, str. 364, 64–65 kép.

48 Tkalčec, Gotičke keramičke čaše iz Glogovnice i Ivanca Križevačkog kraj Križevaca i Gudovca kraj Bjelovara, str. 225.

49 Isto, str. 226.

50 Isto, str. 222.

51 Isto, str. 221.

52 Marijana Krmpotić, Kasnosrednjovjekovno i novovjekovno keramičko posuđe, u: Ana Azinović Bebek, Marijana Krmpotić (ur.), *Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 2014., str. 76–91, na str. 77.

53 Isto, str. 78.

srednjeg vijeka (13.–15. st.). Tijekom 16. i 17. stoljeća oslikavanje stolne keramike crvenom bojom geometrijskim motivima i linijama i dalje je dominantna tehnika na srednjoeuropskom prostoru.⁵⁴

3.2. Staklo

Nalazi stakla prisutni su u manjem broju. Radi se o ulomcima postolja čaša ili boca, jednom fragmentu prozorskog stakla, dok su ostali ulomci zbog fragmentiranosti i loše očuvanosti bili funkcionalno neodredivi.

U fundusu su prisutna dva ulomka donjeg dijela čaša koničnog oblika s prstenastom stajaćom bazom i izbočenim dnom. Jedno je izrađeno od prozirnog bezbojnog stakla (T. 2: 36), a drugo od neprozirnog tamnog stakla (T. 2: 37). Metodom tipološke klasifikacije datirani su u kasno 15. i 16. st. Treći je nalaz čaša s prstenastom stajaćom bazom i izbočenim dnom (T. 2: 38). Primjerak je zelene boje pa se zbog toga možda može pripisati njemačkom tipu čaša iz 15. st.⁵⁵ Najsličniji primjerak pronađen je u Starom gradu Bariloviću, koji, iako je pronađen u sloju nastalom početkom 18. st., tipološki pripada staklarskoj produkciji kasnog srednjeg vijeka.⁵⁶

Posljednji nalaz predstavlja ulomak prozirnog prozorskog stakla (T. 2: 39). Riječ je o okulusu, koji su se koristili u antici, a od 13. st. upotrebljavaju se u srednjovjekovnoj Europi. To su okrugle tanke pločice, uglavljene u olovne okvire H profila. Na taj su se način isprva ostakljivali prozori na sakralnim, a kasnije na profanim objektima. Promjera su najčešće od 6 do 12 cm.⁵⁷ Rubovi ovog ulomka su presavijeni i spljošteni, a staklo je promjera 10 cm. Takvi su primjerci pronađeni i u utvrđi Ružica-grad⁵⁸, u Celju⁵⁹, u utvrđi Čanjevo⁶⁰ te u burgu Vrbovcu.⁶¹

3.3. Metalni nalazi

Metalni nalazi prisutni su u manjem broju. Neki od njih su željezni čavli (T. 3: 40), kvadratičnog presjeka i ovalno raskucane glave, drška noža obložena drvenom oplatom i pričvršćena zakovicama od bronce (T. 3: 41) te vršak strelice za samostrijel (T. 3: 42). Čavle, kao ovaj primjerak iz Donje Glogovnice, opisuje i M. Škiljan datirajući ih u 12. do 16. st.⁶² Pronađeni primjerak noža pripada skupini noževa s trakastom drškom, koji se pojavljuju od 14. st., a u 15. st. u upotrebi su više od noževa s trnom za nasad. Trakasta se drška često širi prema kraju te to omogućava veću stabilnost sječiva. Drška je obično obložena koštanim ili drvenim oplatom. Oplate su bile pričvršćene okovima i zakovicama od bronce.⁶³ Na temelju konteksta i analogija, noževi se mogu datirati u 15. i 16. st.⁶⁴ Spomenuti vrh strelice ima kraće piramidalno tijelo, romboidnog je presjeka i tuljastog nasada. Takvi se oblici strelica široko datiraju od 14. do 16. st., a na osnovi analogije sa strelicama pronađenim na burgu Vrbovcu mogla bi se datirati u 15. na 16. st.⁶⁵

Ostali metalni nalazi uključuju dijelove obuće i odjeće – željeznu potkovu za obuću (T. 3: 43) na kojoj su vidljive tri zakovice za pričvršćivanje i željeznu pojasnu kopču (T. 3: 44), dok su od oruđa, alata i predmeta građevinske namjene prisutni željezni srp (T. 3: 45), željezna motika (T. 3: 46) te građevinski klin pravokutne glave (T. 3: 47).

U fundusu su prisutni i brončani predmeti, a to su brončani naprstak (T. 3: 48), vjerojatno korišten pri šivanju čvrstih materijala, i brončani prsten otvorenih krajeva/karičica (T. 3: 49). Mjera je 4,1 × 3,3 cm, okruglog presjeka debljine 2,3 mm, dok je spljošteni dio debljine 1 mm ukrašen ukrasom u obliku XXXX.

3.4. Pećnjaci

Kaljeve se peći počinju pojavljivati u 14. st., a možda i ranije, u srednjoj Europi, u Austriji i južnoj Njemačkoj, te se od tamo šire dalje po Europi. Na našim se prostorima

54 Isto, str. 82.

55 Andrej Janeš, Stakleni i koštani nalazi, u: Ana Azinović Bebek, Marijana Krmpotić (ur.), *Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 2014., str. 70–75, na str. 72.

56 Isto, str. 72.

57 Marina Šimek, Srednjovjekovno staklo iz Varaždina, *Archaeologia Adriatica* IV, str. Zadar, 2010., str. 307–324, na str. 318.

58 Mladen Radić, Zvonko Bojčić, 2004. *Srednjovjekovni grad Ružica*, Osijek: Muzej Slavonije, 2004., kat. 452.

59 Irena Lazar, Srednjeveško steklo iz Celja, *Srednjeveško Celje, Arhaeologia Historica Slovenica* 3, Ljubljana, 2001., str. 69–96, na str. 80.

60 Robert Čimin, Ostali nalazi utvrde Čanjevo, u: Luka Bekić (ur.), *Utvrdna Čanjevo – istraživanja 2003–2007*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 2008., str. 243–251, na str. 243.

61 Tatjana Tkalcčec, *Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome: Deset sezona arheoloških istraživanja*, Zagreb: Muzeji Hrvatskog zagorja, Institut za arheologiju, 2010., str. 85.

62 Maja Škiljan, *Metallica. Predmeti od neplemenitih metala. Zbirka predmeta iz svakodnevnog života*, Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 2002, str. 142–143, kat. br. 615–618.

63 Katarina Predovnik, *Trdnjava Kostanjevica na Starem Gradu nad Pobočjem*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Odelek za arheologiju, Znanstveni inštitut, 2003., str. 84.

64 Petar Sekulić, Metalni nalazi, u: Ana Azinović Bebek, Marijana Krmpotić (ur.), *Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 2014., str. 64–69, na str. 65; Tkalcčec, *Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome: Deset sezona arheoloških istraživanja*, str. 90; Benjamin Štular, *Mali grad, visokosrednjeveški grad v Kamniku*, Ljubljana: Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 15, 2009., str. 78.

65 Tkalcčec, *Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome: Deset sezona arheoloških istraživanja*, str. 98.

javljaju tijekom 15. st, a moguće i ranije. Što se samog razvoja peći tiče, najranije su bile one glinene peći za čiju su gradnju služili glineni lončasti pećnjaci koji sličje na buču, čašu ili turban. Takvi su pećnjaci ugrađivani u vanjski plašt peći, s otvorom prema van, čime se povećavala površina odavanja topline. Usporedno s takvima, postojali su i bogato ukrašeni, glazirani pećnjaci.⁶⁶ Peći su imale i dekorativnu funkciju, a upravo su mitovi, legende, sveci, vitezovi te heraldička obilježja i grbovi bili glavni motivi koje su majstori pećari koristili.⁶⁷ Lončasti pećnjaci bili su izrađivani na lončarskom kolu te uglavnom nisu bili glazirani. To su pećnjaci nalik na čaše, turbane.⁶⁸ Pećnjaci-kaljevi izrađivani su u više tipova, a tip je bio određen mjestom na peći: kvadratni su kaljevi bili za donji dio peći, kaljevi okomita formata s polukružnim nišama, te kaljevi gornjeg dijela peći, koji su bili različita oblika.⁶⁹ Gornji, valjkasti dio peći završavao je vijencem nalik na krunu. Niše tih vijenaca često su bile ukrašene različitim figurama poput vitezova na konju ili heraldičkim motivima. Ti su kaljevi bili izrađeni u obliku trokuta.⁷⁰ Majstori dvorske radionice u Nyéku koristili su se olovnom glazurom kako bi proizveli različite nijanse, kao što su tamnozeleno, smeđežuta, limunžuta, plavooker, svijetlomaslinasto zelena ili tamnomaslinasto zelena, zelenkastosmeđa i purpursmeđa, skoro crna. Svijetli pećnjaci dobivali su se tako da se pećnjaci napravljeni od svijetle gline samo premažu prozirnom glazurom.⁷¹ Na području kontinentalne Hrvatske niti jedna kaljeva peć iz 15.–16. st. nije ostala očuvana, već su pećnjaci uglavnom nalaženi u nasipu, uništeni od strane požara ili osmanlijskog topništva.⁷²

Na sjeverozapadnom uglu objekta sjeverno od crkve pronađeno je ukupno 30 fragmenata pećnjaka. Vjerojatno je u toj prostoriji objekta bila kaljeva peć. Radi se većinom o ulomcima prednje ukrasne ploče (T. 3: 50), dok dva ulomka pripadaju pećnjacima u obliku lukovice (mamasti) grublje izrade (T. 3: 51), od kojih je jedan ukrašen

nizom vodoravnih žljebova (T. 3: 52), a posljednji pećnjak je čašasti (T. 3: 53). Posebno se ističe nalaz pećnjaka koji predstavlja dio kruništa kaljeve peći (T. 3: 54), pronađen u „jami”. Slični se mogu vidjeti u raznim likovnim izvorima iz 15., 16. stoljeća pa nadalje.

3.5. Projektili

Zanimljivi su nalazi glinenih kuglica koji variraju dimenzijama u promjeru, od 16 do 27 mm (T. 4: 55). Slični nalazi nepravilnih glinenih kuglica pronađeni su i u srednjovjekovnoj nizinskoj utvrdi u Virovitici. Njihov izgled upućuje da su korištene za gađanje iz pračke, praksu koja se još od neolitika zadržala pa se i u kasnom srednjem vijeku koriste prilikom napada ili obrane burgova.⁷³

Nalazi kamenih topovskih kugli, čiji promjeri variraju od 14,5 do 19,3 cm, mogu ukazivati na način ratovanja branitelja utvrde, no i na vojne napade.⁷⁴ Najveći broj kamenih kugli pronađen je prilikom iskopavanja sjevernog zida objekta (T. 4: 56).

3.6. Novovjekovni nalazi

U ukopu označenom kao grob 1 (iskopavanje 1999. godine), uz skelet je pronađena krunica (T. 4: 57) koja se sastoji od 50 slabo očuvanih perlica, vjerojatno drvenih, povezanih tankom brončanom žicom. U njegovoj je blizini pronađen i grob 2 (iskopavanje 1999. godine), u kojem je također pronađena krunica (T. 4: 58). Krunica se sastoji od 44 perlice načinjene od stakla u boji, u dvije veličine, i brončanog križića. U istom je grobu pronađen okrugli gumb s rupicom za provlačenje konca (T. 4: 59).

Kao slučajni nalaz ističe se križić (T. 4: 60) koji s jedne strane ima prikaz razapetog Isusa, a s druge strane neidentificiranog lika ruku sklopljenih na prsima. Dimenzije križića su 4,9 × 2,75 cm. Nalaz je novovjekovni. Vjerojatno je srednjovjekovne slojeve presjekla novovjekovna jama, a u prilog ovome ide i činjenica da se prostor sjeverno od crkve koristio kao groblje još u 19. st.

Novovjekovnim nalazima pripada i stijenka keramičke posude na kojoj se vidi žutozelena glazura (T. 4: 61).

3.7. Ostalo

Od građevinskog je materijala prisutna samo jedna opeka dimenzija 20,35 × 10,95 × 6 cm (T. 4: 62). Otprilike takvih dimenzija bile su opeke korištene na prijelazu 15. u 16. st.⁷⁵ Posljednji nalaz predstavlja polovica keramičkog

66 Zorislav Horvat, Grijanje u srednjovjekovnim burgovima kontinentalne Hrvatske – kamini, dimnjaci i kaljeve peći, *Prostor*, 2/3–4, Zagreb, 1994., str. 215–240, na str. 227–228.

67 Marina Šimek, Iz opkopa Varaždinskog staroga grada. Pećnjaci kasnog srednjeg vijeka, *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, br. 24, Varaždin, 2013., str. 153–194, na str. 158.

68 Zorislav Horvat, *Burgologija, Srednjovjekovni utvrđeni gradovi kontinentalne Hrvatske*, Zagreb: UPI-2M BOOKS, 2014., str. 285, sl. 389.

69 Horvat, Grijanje u srednjovjekovnim burgovima kontinentalne Hrvatske – kamini, dimnjaci i kaljeve peći, str. 230, sl. 22.

70 Isto, str. 231, 228, sl. 20.

71 Ivana Škiljan, Kasnogotički pećnjaci s Garić-grada, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, br. 4 (2011), Bjelovar, 2011., str. 161–194, na str. 165.

72 Horvat, Grijanje u srednjovjekovnim burgovima kontinentalne Hrvatske – kamini, dimnjaci i kaljeve peći, str. 235.

73 Silvija Salajić, *Srednjovjekovna nizinska utvrda u Virovitici*, Virovitica: Gradski muzej, 2008., str. 25.

74 Tkalčec, *Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome: Deset sezona arheoloških istraživanja*, str. 99.

75 Zorislav Horvat, Opeka u arhitekturi Srednjeg vijeka kontinentalne Hrvatske, *Arhitektura*, br. 113–114, godina XXVI/1972., Zagreb, 1972., str. 11–16, na str. 16.

kalupa za lijevanje tanadi za pušku koji je pronađen u tzv. „jami”, zapunjenoj s brojnim nalazima kasnosrednjovjekovnih keramičkih posuda (T. 4: 63). Promjer tanadi iz keramičkog kalupa je 2 cm.

4. Zaključak

Cilj rada bilo je analiziranje i katalogiziranje arheološkog materijala pronađenog prilikom arheoloških iskopavanja 1998. i 1999. godine, te zaštitnih istraživanja 2001. godine, prije drenažnih radova oko crkve u Donjoj Glogovnici. U fundusu Gradskog muzeja Križevci dostupan materijal uključivao je nalaze keramike, koji su ujedno i najbrojniji, ali i nalaze metala, stakla i kamena. Materijal iz Donje Glogovnice uspoređen je s drugim srednjovjekovnim materijalima (primjerice Stari grad Barilović, Celje, nizinska utvrda u Virovitici, gradišta u okolici Kutine i Garešnice, Stari grad Varaždin, Veliki Tabor, Garić-grad, Vrbovec u Klenovcu Humskome i dr.) te možemo zaključiti da se većina materijala iz Donje Glogovnice može datirati u kasni srednji vijek, ali i kasnije (npr. nalaz ulomka novovjekovne keramike kat. br. 6, te devocionalije iz grobnih cjelina kat. br. 58 i kat. br. 59). U prilog datiranju većine materijala u razdoblje kasnog srednjeg vijeka također idu i nalazi pećnjaka čiji je najveći broj pronađen na sjeverozapadnom uglu objekta otkrivenog sjeverno od crkve, što govori da je tamo bila kaljeva peć, a uspoređeni su s nalazima pećnjaka s Nove Vesi i iz Velikog Tabora. Izuzetak, dakle, u fundusu čine pojedini nalazi iz grobova, primjerice krunice i križevi, koji su datirani u novi vijek. Radi se o nalazima iz kasnijih grobova koji su presjekli zidove kaštela, a prilog tome je i katastarski plan iz 1859.–1860. godine na kojem se vidi da je prostor sjeverno od crkve još u drugoj polovici 19. st. služio kao mjesno groblje.

No, točna datacija se ovdje ne može preciznije dati s obzirom da još ne postoje lokalne objave tipologije kasnosrednjovjekovne keramike, utemeljene na apsolutnodatacijskim analizama sigurnih arheoloških konteksta, što je izuzetno potrebno kako bi se materijal mogao usporediti i preciznije datirati metodom tipološko-kronološke klasifikacije. Na ovome lokalitetu nisu poduzete radiokarbonske analize uzoraka iz arheoloških cjelina, a slično je i s drugim lokalitetima u okolici Donje Glogovnice i širem južnom potkraljevskom kraju te nam nedostaju referentni izvori za tipološko-kronološku analizu. Također, nejasan arheološki kontekst i pozicije sonde i jama na samome terenu otežavaju preciznije određivanje vertikalne stratigrafije. No, datacija materijala iz Donje Glogovnice nije upitna jer oblici i načini ukrašavanja odgovaraju razdoblju od 14. do početka 16. stoljeća, odnosno razdoblju kasnog srednjeg vijeka, dok su izuzetak prethodno navedeni

novovjekovni nalazi. Isto tako, nalazi majolike i pećnjaka, koji su tipološko-kronološki vrlo osjetljivi i redom datirani u 15. i sam početak 16. stoljeća, uvelike pomažu u dataciji. Ti nalazi uglavnom potječu s područja sjeverno od crkve gdje su istraženi temelji zidanog objekta – kaštela, a kako i ostali nalazi kuhinjske keramike potječu iz doba intenzivnijih stambenih (i obrambenih) aktivnosti na lokalitetu, mogli bismo isključiti pretpostavku da je objekt sjeverno od crkve pripadao *domusu* sepulkralaca već u 13. st. koji je kasnije, krajem 15. i početkom 16. st., prenamijenjen u kaštel zagrebačkih biskupa Osvalda i Andrije Alfonza Thuza. Zoran Homen navodi kako je sjeverno od crkve Blažene Djevice Marije pronađen objekt koji je pripadao kompleksu kaštela glogovničke prepoziture, no da bi samu rezidenciju prepozita i „samostan sepulkralaca” trebalo tražiti južnije od crkve, prema današnjem župnom dvoru. Brojni arheološki nalazi ulomaka keramičkih posuda svakako se mogu datirati u šire 15. stoljeće, dakle i prije 1466. godine za koju imamo posljednji povijesni podatak o prepozituri sepulkralskog prepozita Tome, a i sam izostanak raščlanjenih rubova lonaca ide tome u prilog. Međutim, izostanak posuda koje bismo sa sigurnošću mogli datirati u 13. stoljeće (fakturom, jednostavnijim kaležastim rubovima, ukrašavanjem valovnicom itd.) govori o manjem intenzitetu naseobinskih aktivnosti na tome lokalitetu u 13. st. Jedini tipološko-kronološki sigurnije datirani nalaz iz tih starijih dionica kasnog srednjeg vijeka je lonac pronađen na području arheološki otkrivene sjeverne sakristije i dijela apside romaničke crkve (izložen u stalnom postavu Gradskog muzeja Križevci s datacijom 14. st.), a fakturom, izvedbom ruba posude te načinom ukrašavanja u obliku valovnica može se datirati već i u sredinu 13. stoljeća. Na osnovi arheoloških pokretnih nalaza očigledno je da je objekt funkcionirao u 15. st. i početkom 16. st. Objekt je bio grijan kaljevom peći (ili više njih), a nalazi luksuznijih posuda (keramičke čaše, majoličke posude) govore da tu nije obitavala isključivo vojna posada nego i netko višeg društvenog statusa. Na kraju možemo reći da bi sve to odgovaralo kontekstu druge polovice 15. stoljeća kada je mogao biti podignut taj višecelijski objekt. Lokalitet tada mijenja oblik – povišeni plato utvrđen dubokim jarkom i bedemom, tj. mijenja svoj karakter, dodajući uz sakralnu (i sakralno-profanu) i fortifikacijsku funkciju. U vremenima opasnosti od osmanlijskih upada prepoziti Zagrebačkog kaptola utvrdili su svoje glogovničko sjedište, načinivši ovu crkvu-utvrdu jednim od obrambenih punktova u mreži gradišta, burgova i crkvi-utvrda kasnosrednjovjekovnog Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva.

5. Katalog

1. Ulomak keramičke posude ukrašen nizovima vodoravnih žljebova.

Keramika, kasni srednji vijek, $6,5 \times 7,7$ cm, debljina stijenke 5 mm, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 120–140 cm.

2. Ulomak keramičke posude ukrašen nizovima vodoravnih žljebova.

Keramika, kasni srednji vijek, $10 \times 6,8$ cm, debljina stijenke 5 mm, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 100–120 cm.

3. Ulomak keramičke posude ukrašen ubadanjem.

Keramika, kasni srednji vijek, $8 \times 6,8$ cm, debljina stijenke 5 mm, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 100–120 cm.

4. Ulomak keramičke posude ukrašen dubokim kosim urezima.

Keramika, kasni srednji vijek, 4×6 cm, debljina stijenke 9 mm, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 100 cm.

5. Ulomak keramičke posude bogato ukrašen nizovima vodoravnih dubokih žljebova, s apliciranom plastičnom trakom na ramenu posude i ukrašena ubadanjem kosih zarezima.

Keramika, kasni srednji vijek, $3,3 \times 3,2$ cm, debljina stijenke 6 mm, sonda G, dubina 160–180 cm.

6. Ulomak keramičke posude ukrašen kombinacijom žljebljenja i ubadanja.

Keramika, kasni srednji vijek, $3,8 \times 4$ cm, debljina stijenke 7 mm, sonda G, dubina 180–200 cm.

7. Ulomci keramičkih posuda ukrašeni vodoravnim žljebovima, kombinacijom žljebova i uboda i ubodima.

Keramika, kasni srednji vijek, $4,4 \times 4$ cm, debljina stijenke 6 mm, sjeverozapadni ugao crkve, dubina 40–60 cm.

8. Ulomak keramičke posude ukrašen kombinacijom žljebova i valovnice.

Keramika, kasni srednji vijek, $4,8 \times 5,6$ cm, debljina stijenke 7 mm, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 40 cm.

9. Ulomak keramičke posude ukrašen kombinacijom niza žljebova, valovnica i uboda.

Keramika, kasni srednji vijek, $6,4 \times 6$ cm, debljina stijenke 6 mm, objekt sjeverno od crkve, sjeverozapadni ugao, rubna prostorija, dubina 60–80 cm.

10. Ulomak keramičke posude ukrašen kosim urezima.

Keramika, kasni srednji vijek, $8,3 \times 8,9$ cm, debljina stijenke 6 mm, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 120–140 cm.

11. Ulomak keramičke posude s ukrasom niza uboda u dva reda.

Keramika, kasni srednji vijek, $5 \times 3,4$ cm, debljina stijenke 7 mm, sjeverno od poprečnog zida, sonda H, dubina 100–120 cm.

12. Ulomak keramičke posude ukrašen kombinacijom niza vodoravnih žljebova te plastične trake ukrašene ubadanjem.

Keramika, kasni srednji vijek, $6,7 \times 11,2$ cm, debljina stijenke 7 mm, uz sjeverni zid objekta, dubina 20–40 cm.

13. Ulomak, vjerojatno keramičke čaše, bogato ukrašen nizovima gustih vodoravnih žljebova preko kojih je povučena valovnica ispod koje su duboki kosi urezi, a iznad valovnice se nalazi plastična traka ukrašena ubadanjem.

Keramika, 15. st., $4,1 \times 4,2$ cm, debljina stijenke 6 mm, sjeverni zid, dubina 40–60 cm.

14. Ulomak ruba keramičke posude s vidljivim ukrasom u obliku ubadanja i žljebljenja.

Keramika, kasni srednji vijek, $5,8 \times 6,1$ cm, debljina stijenke 6 mm, sonda G, dubina 220 cm.

15. Ulomak ruba keramičke posude, vidljiv ukras u obliku niza vodoravnih žljebova.

Keramika, kasni srednji vijek, $11,5 \times 9,6$ cm, promjer ruba 16 cm, debljina stijenke 6 mm, kontrafor uz pročelje, dubina 80–100 cm.

16. Ulomak ruba lonca ukrašen ubadanjem tupim predmetom.

Keramika, kasni srednji vijek, $7,7 \times 7,5$ cm, promjer ruba 14 cm, debljina stijenke 5 mm, sjeverni temelji, brod.

17. Dno keramičke posude.

Keramika, kasni srednji vijek, promjer dna 10 cm, debljina stijenke 6 mm, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 100–120 cm.

18. Dno keramičke posude, rekonstruirana necjelovita posuda.

Keramika, kasni srednji vijek, promjer dna 9,5 cm, debljina stijenke 5,5 mm, sjeveroistočni ugao objekta, izvana, istočna strana, jama.

19. Dva dna keramičkih posuda sa ispupčenim križem.

Keramika, kasni srednji vijek, $5,3 \times 6$ cm, debljina dna 7,5 mm; $4,2 \times 5,5$ cm, debljina dna 7,5 mm, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 40–60 cm.

20. Keramička posuda u fragmentima ukrašena gustim vodoravnim nizovima žljebova.

Keramika, kasni srednji vijek, očuvani promjer posude 20 cm, promjer dna 11,5 cm, debljina stijenke 5,5 mm, objekt sjeverno od crkve, dubina 130–150 cm.

21. Poklopac.

Keramika, kasni srednji vijek, promjer drške 4,2 cm, vis. 6 cm, promjer 18 cm, sjeveroistočni ugao objekta, dubina 90 cm.

22. Trakasta ručka.

Keramika, kasni srednji vijek, 8,6 × 3,8 cm, debljina ručke 18,5 cm, sonda H, dubina 40 cm.

23. Grlo boce kojem izljev nije sačuvan, ukrašeno nizovima vodoravnih žljebova.

Keramika, kasni srednji vijek, 3,8 × 9,7 cm, debljina stijenke 5 mm, objekt sjeverno od crkve, dubina 120–140 cm.

24. Grlo boce ukrašeno sitnim ubodima tankim štapićastim predmetom i gustim žlijebljenjem.

Keramika, kasni srednji vijek, duž. 12 cm, debljina stijenke 6,5 mm, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 200–220 cm.

25. Ulomak ruba vrča trolisnog otvora ukrašen nizovima vodoravnih žljebova.

Keramika, kasni srednji vijek, 3,3 × 3,1 cm, debljina stijenke 6,5 mm, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 80–100 cm.

26. Dno keramičke čaše na visokoj nozi.

Keramika, 15. st., promjer dna 6,65 cm, debljina stijenke 3,5 mm, sonda H, dubina 120 cm.

27. Keramička čaša.

Keramika, 15. st., vis. 8,2 cm, debljina stijenke 5,5 mm, jama uz sjeveroistočni ugao zida, dubina 120 cm.

28. Keramička čaša.

Keramika, 15. st., vis. 9,2 cm, debljina stijenke 3,5 mm, promjer dna 4,3 cm, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 80–100 cm.

29. Keramička čaša.

Keramika, 15. st., vis. 6,3 cm, promjer dna 6,2 cm, debljina stijenke 5 mm, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 70 cm.

30. Keramička čaša.

Keramika, 15. st., vis. 7,3 cm, promjer dna 7,7 cm, debljina stijenke 4 mm, sjeveroistočni ugao zida, izvana – istočna strana oko crvenog sloja, dubina 90 cm.

31. Ulomak keramičke čaše ukrašen nizovima vodoravnih žljebova, ubodima i plastičnim naljepcima u obliku bradavica.

Keramika, 15. st., 5,8 × 7 cm, debljina stijenke 7 mm, kontrafor uz pročelje, dubina 100–120 cm.

32. Ulomak ruba vrča trolisnog otvora, tip majolike strogog tipa, porodica cvjetne gotike.

Keramika, 15.–16. st., 4,5 × 7,4 cm, debljina stijenke 4 mm, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 80 cm.

33. Ulomci majolike.

Keramika, 15.–16. st., 4,8 × 3,2 cm, promjer 14 cm, debljina stijenke 4 mm, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 80–100 cm.

34. Ulomak, vjerojatno vrča, tip majolike strogog tipa, porodica cvjetne gotike.

Keramika, 15.–16. st., 6,3 × 6,8 cm, debljina stijenke 5,5 mm, kontrafor uz pročelje crkve.

35. Ulomak, vjerojatno vrča, oslikan crvenom bojom.

Keramika, 15.–16. st., 10,9 × 9,8 cm, debljina stijenke 6 mm, objekt sjeverno od crkve, istočni zid, dubina 170 cm.

36. Ulomak donjeg dijela dna čaše koničnog oblika.

Staklo, 15.–16. st., promjer dna 5,5 cm, sjeverozapadni ugao objekta, rubna prostorija, dubina 80 cm.

37. Donji dio čaše s prstenastom stajaćom bazom i izbočenim dnom.

Neprozirno tamno staklo, 15.–16. st., promjer 4 cm, objekt sjeverno od crkve, istočni zid, dubina 150 cm.

38. Donji dio čaše s prstenastom stajaćom bazom i izbočenim dnom.

Neprozirno tamno staklo, 15.–16. st., promjer 4 cm, sjeveroistočni ugao zida, dubina 60 cm.

39. Ulomak prozirnog prozorskog stakla.

Prozirno staklo, 15.–16. st., promjer 10 cm, istočni zid objekta, dubina 190 cm.

40. Čavli.

Željezo, kasni srednji ili novi vijek, 7 – 11,2 cm, objekt sjeverno od crkve, dubina 200–220 cm.

41. Drška noža s oplatom.

Drvo, metal, 15.–16. st., 8,1 × 1,4 cm, debljina 1,1 cm, sjeveroistočni ugao zida, izvana, istočna strana, dubina 60 cm.

42. Vrh strelice samostrijela.

Željezo, 15.–16. st., duž. 7,3 cm, glava 2 × 1,5 cm, dubina 135 cm.

43. Željezna potkova za obuću.

Željezo, kasni srednji vijek, 10,3 × 7,55 cm, sonda G, dubina 150 cm.

44. Pojasna kopča.

Željezo, kasni srednji ili novi vijek, duž. 6,8 cm, duž. trna 4,2 cm, objekt sjeverno od crkve, istočni zid, dubina 130 cm.

45. Željezni srp.

Željezo, kasni srednji vijek, duž. 14,8 cm, debljina trna 5 mm, debljina sječiva 3 mm, objekt sjeverno od crkve, istočni zid, dubina 140 cm.

46. Željezni alat, motika.

Željezo, kasni srednji vijek, 13,8 × 7,4 cm, debljina 0,35 cm, sonda H, dubina 100 cm.

47. Građevinski klin.

Željezo, kasni srednji vijek, duž. 17,3 cm, glava 2,4 × 1,9 cm, šir. 1,3 cm (na sredini), sonda H, dubina 120 cm.

48. Naprstak za šivanje.

Bronca, 15.–16. st., 1,35 × 1,78 cm, debljina 1 mm, kontrafor uz pročelje, dubina 90 cm.

49. Karičica – prsten otvorenih krajeva.

Bronca, kasni srednji vijek, 4,1 × 3,3 cm, okrugli presjek 2,3 mm, spljošteni dio debljina 1 mm, širina 4 mm, grob u nastavku starog zida, dubina 120 cm, zaštitna istraživanja 2001. godine.

50. Ulomci zeleno glaziranih pećnjaka, ulomci prednje ukrasne ploče.

Keramika, 15.–16. st., 13,1 × 5,8 cm, sjeverozapadni ugao objekta sjeverno od crkve, dubina 40–60 cm.

51. Pećnjak u obliku lukovice (mamasti), grublje izrade.

Keramika, 15.–16. st., promjer 11 cm, debljina stijenke 1,1 cm, sjeverozapadni ugao objekta, izvan prostorije, dubina 80 cm.

52. Pećnjak u obliku lukovice (mamasti), grublje izrade, ukrašen nizom vodoravnih žljebova.

Keramika, 15.–16. st., promjer 10,5 cm, debljina stijenke 1 cm, sjeverozapadni ugao objekta, prostorija, dubina 145 cm.

53. Čašasti pećnjak, rekonstruirani, necjeloviti.

Keramika, 15.–16. st., promjer 13 cm, debljina stijenke 7 mm, vis. 16,8 cm, objekt sjeverno od crkve, sjeverozapadni ugao, rubna prostorija, dubina 60–80 cm.

54. Pećnjak, dio kruništa kaljeve peći.

Keramika, 15.–16. st., šir. u donjem dijelu 13,5 cm, vis. 19,5 cm, jama.

55. Glinena kuglica.

Keramika, kasni srednji vijek, 2,5 × 2,5 cm, sjeveroistočni ugao zida, dubina 40 cm.

56. Kamena kugla, cijela.

Kamen, kasni srednji vijek, promjer 19,3 cm, sjeverni zid, izvan, dubina 40 cm.

57. Krunica, 50 slabo očuvanih perlica povezanih tankom brončanom žicom.

Drvo?, brončana žica, novi vijek, perlice različite veličine, 5 – 8 mm, grob 1, istraživanja 1999. godine.

58. Krunica, 44 perlice od staklene paste u boji, u dvije veličine, brončani križić.

Staklena pasta, bronca, novi vijek, križić – 3,75 × 2,4 cm, grob 2, 125 cm, istraživanja 1999. godine.

59. Dugme.

Bronca, novi vijek, 1,35 cm, grob 2, dubina 125 cm, istraživanja 1999. godine.

60. Križić.

Metal, novi vijek, 4,9 × 2,75 cm, istočni zid prema brodu crkve, slučajni nalaz, dubina 60 cm.

61. Ulomak keramičke posude sa žutozelenom glazurom. Keramika, novi vijek?, 3,7 × 4,5 cm, debljina stijenke 5 mm, sonda G, dubina 240 cm.

62. Opeka.

Opeka, kasni srednji vijek, duž. 20,35 cm, šir. 10,95 cm, vis. 6 cm, sjeverni zid.

63. Polovica kalupa za lijevanje tanadi.

Keramika, kasni srednji vijek, 5,8 × 5,8 cm, debljina 2 cm, promjer za lijevanje tanadi 2 cm, jama.

Literatura

Badurina, Anđelko, Fischer, Miljenko. 1993. Naselja i lokaliteti, u: Žarko Domljan (ur.), *Križevci, grad i okolica*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 283–392.

Balog, Zdenko. 2003. *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku*, Križevci: Matica hrvatska.

Bikić, Vesna. 1994. *Srednjovekovna keramika Beograda*, Beograd: Arheološki institut Beograd.

Čimin, Robert. 2008. Ostali nalazi utvrde Čanjevo, u: Luka Bekić (ur.), *Utvrda Čanjevo – istraživanja 2003-2007*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 243-251.

Dobronić, Lelja. 1984. *Posjedi i sjedište templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, Zagreb: Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Dobronić, Lelja. 1984. Regularni kanonici sv. groba jeruzalemskog u Hrvatskoj, *Croatica Christiana periodica*, Vol. 8, No. 14, Zagreb, 1–35.

Goss, Vladimir P. 2009. A Note on Some Pre-Roman Sources of Medieval Art in Pannonia, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 33/2009, Zagreb, 7–16.

Holl, Imre. 1963. Középkori cserépedények a budai Várpalotából, *Budapest Régiségei*, 20. sz. 1962., Budapest, 335–394.

Homen, Zoran. 1998. Rezultati prve etape arheoloških istraživanja u Glogovnici pokraj Križevaca, *Vjesnik muzealaca i konzervatora Hrvatske* 3/4, Zagreb, 22–26.

Homen, Zoran. 1998. Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1998, rukopis u Gradskom muzeju Križevci, Križevci.

Homen, Zoran. 1999. Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1999, rukopis u Gradskom muzeju Križevci, Križevci.

Homen, Zoran. 2000. Rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999. godine u Glogovnici, *Cris* 2(2000) 1, Križevci, 50–53.

- Homen, Zoran. 2001. Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 2001, rukopis u Gradskom muzeju Križevci, Križevci.
- Horvat, Anđela. 1961. Prilozi povijesno-umjetničkim problemima u nekoć templarskoj Glogovnici kraj Križevaca, *Peristil*, Vol. 4 No. 1, Zagreb, 29–44.
- Horvat, Zorislav. 1972. Opeka u arhitekturi Srednjeg vijeka kontinentalne Hrvatske, *Arhitektura*, br. 113-114, godina XXVI/1972., Zagreb, 11–16.
- Horvat, Zorislav. 1994. Grijanje u srednjovjekovnim burgovima kontinentalne Hrvatske – kamini, dimnjaci i kaljeve peći, *Prostor* 2/3-4, Zagreb, 215–240.
- Horvat, Zorislav. 2014. *Burgologija, Srednjovjekovni utvrđeni gradovi kontinentalne Hrvatske*, Zagreb: UPI-2M BOOKS.
- Janeš, Andrej. 2014. Stakleni i koštani nalazi, u: Ana Azinović Bebek, Marijana Krmptić (ur.), *Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 70–75.
- Krmptić, Marijana. 2014. Kasnosrednjovjekovno i novovjekovno keramičko posuđe, u: Ana Azinović Bebek, Marijana Krmptić (ur.), *Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 76–91.
- Lazar, Irena. 2001. Sredneveško steklo iz Celja, Srednjeveško Celje, *Arhaeologia Historica Slovenica* 3, Ljubljana, 69–96.
- Mašić, Boris. 2002. *Kasnogotički pećnjaci s Nove Vesi*, katalog izložbe, Zagreb: Muzej grada Zagreba.
- Pavleš, Ranko. 2005. Topografija dvaju posjeda križničkih redova u dolini Glogovnice, *Cris* 7(2005) 1, Križevci, 14–23.
- Predovnik, Katarina. 2003. *Trdnjava Kostanjevica na Starem Gradu nad Pobočjem*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Odelek za arheologiju, Znanstveni inštitut.
- Radić, Mladen, Bojčić, Zvonko. 2004. *Srednjovjekovni grad Ružica*, Osijek: Muzej Slavonije.
- Salajić, Silvija. 2008. *Srednjovjekovna nizinska utvrda u Virovitici*, Virovitica: Gradski muzej.
- Sekelj Ivančan, Tajana, Tkalčec, Tatjana. 2002. Kasnosrednjovjekovna stolna keramika s nekih gradišta iz okolice Kutine i Garešnice, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 19, Zagreb, 165–194.
- Sekulić, Petar. 2014. Metalni nalazi, u: Ana Azinović Bebek, Marijana Krmptić (ur.), *Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 64–69.
- Sekulić-Gvozdanović, Sena. 1994. *Crkve–tvrđave u Hrvatskoj*, Zagreb: Školska knjiga.
- Smičiklas, Tadija. 1910. *Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. VIII, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Smičiklas, Tadija. 1916. *Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. XIV, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šimek, Marina. 2010. Srednjovjekovno staklo iz Varaždina, *Archaeologia Adriatica* IV, str. Zadar, 307–324.
- Šimek, Marina. 2013. Iz opkopa Varaždinskog staroga grada. Pećnjaci kasnog srednjeg vijeka, *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 24, Varaždin, 153–194.
- Škiljan, Maja. 2002. *Metallica. Predmeti od neplemenitih metala. Zbirka predmeta iz svakodnevnog života*, Zagreb: Hrvatski povijesni muzej.
- Škiljan, Ivana. 2007. Veliki Tabor u svjetlu arheoloških otkrića, u: Goranka Horjan (ur.), *Veliki Tabor u svjetlu otkrića/Veliki Tabor in light of discovery*, Muzeji Hrvatskog zagorja, Dvor Veliki Tabor – Desinić, Hrvatski restauratorski zavod, 35–74.
- Škiljan, Ivana. 2011. Kasnogotički pećnjaci s Garić-grada, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru* 4 (2011), Bjelovar, 161–194.
- Štular, Benjamin. 2009. *Mali grad, visokosrednjeveški grad v Kamniku*, Ljubljana: Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 15.
- Tkalčec, Tatjana. 2001. Gotičke keramičke čaše iz Glogovnice i Ivanca Križevačkog kraj Križevaca i Gudovca kraj Bjelovara, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 18, Zagreb, 213–234.
- Tkalčec, Tatjana. 2004. *Srednjovjekovna gradišta u Hrvatskoj*, magistarski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za arheologiju, Zagreb 2004.
- Tkalčec, Tatjana. 2005. Gudovac-Gradina, *Annales Instituti archaeologici* I, Zagreb, 50–55.
- Tkalčec, Tatjana. 2007. Vojakovački Osijek-Mihalj, srednjovjekovni arheološki kompleks na gornjem toku Glogovnice, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 24, Zagreb, 453–472.
- Tkalčec, Tatjana. 2010. *Burg Vrbovec u Klenovcu Humskom: Deset sezona arheoloških istraživanja*, Zagreb: Muzeji Hrvatskog zagorja, Institut za arheologiju.
- Žmegač, Andrej. 1993. Profana arhitektura, u: Žarko Domljan (ur.), *Križevci, grad i okolica*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 271–276.

Summary

An Analysis of Small Finds from Archaeological Investigations near the Assumption of the Blessed Virgin Mary Church in Donja Glogovnica

Keywords: Order of the Holy Sepulchre members, fortified church, archaeological material, Late Middle Ages, the modern period, Donja Glogovnica

The goal of the paper was to analyse the available sources on the castle near the Assumption of the Blessed Virgin Mary Church in Donja Glogovnica from an archaeological aspect, while special emphasis was placed on the description and catalogue of material found during archaeological excavations in 1998, 1999 and 2001.

There are numerous profane fortifications and sacral monuments in the vicinity of Križevci, while the high number of castles, forts and churches tells us how important the town was during the Middle Ages. The *domus* of the Order of the Holy Sepulchre is mentioned in Donja Glogovnica, while the layout and the findings of architectural plastic art that shows the members of the Order serve as evidence of the existence of the Order of the Holy Sepulchre Church. The layout (fig. 1) shows the foundation of the church, upon which another church was later built. The church itself is classified as a fortified church due to its elevated position and defensive ditch which is visible even today. Churches on elevated positions were often fortified, and sometimes even their bell-towers had a defensive purpose. The Glogovnica prepositure complex, which was erected under provosts Osvaldo and Andrija Alfons Thus in the 15th century, had exactly such a defensive role since such fortifications were erected in our region for defensive purposes during Ottoman attacks. The question where the members of the Order lived often arises and the term *domus* is mentioned with terms *castellum* (castle, 1500), *fortalicium* (1543) and *castrum* (1553) in many documents, which would mean that their *domus* served as a castle, that is some

kind of fort. The problem arises due to fact that there are no documents that determine the precise location of the *domus*, that is the castle. A visual inspection of the site points to the fact that a medieval castle stood exactly in that spot, north of the church. The plateau on which the castle was located is horseshoe shaped, while the central fort had a quadrangular layout with arched corners which means that defensive towers existed in those spots. Such towers are characteristic for the period in which firearms – that is artillery – were used, while the findings of a ceramic mould for pouring lead cannon-balls from a refuse pit, as well as the findings of stone cannon-balls date the castle to the period from the second half of the 15th century to the beginning of the 16th century. Archaeological material found during the three stages of archaeological investigations was compared with other medieval materials and it was concluded that most of the material from Donja Glogovnica can be dated into the Late Middle Ages or even later according to the forms and ways of decoration. The findings of stove tiles, as well as maiolica which are typologically and chronologically very sensitive and were all dated to the 15th century and the very beginning of the 16th century make datation a lot easier. It is not possible to produce a precise datation in this case due to the fact that there still are no local publications on the typology of medieval ceramics based on absolute datation analyses of safe archaeological contexts, which is of exceptional necessity for the comparison of material and determination of a more precise datation on the basis of a typological-chronological classification. No radiocarbon analysis of samples from archaeological wholes was conducted at this site, which is also the case at other sites in the vicinity of Donja Glogovnica and the wider sub-Kalnik area, and we are missing reference sources for a typological-chronological analysis. But it is possible to claim that all of this corresponds to the context of the second half of the 15th century, when this object with multiple cells could have been erected. In that moment the site itself went through a change of character with the addition of a defensive function to the sacral one, whereby this fortified church thus became one of the defensive points in a network of small fortifications of the *gradište* type, castles and fortified churches of the medieval Hungarian-Croatian Kingdom.

Tabla 1

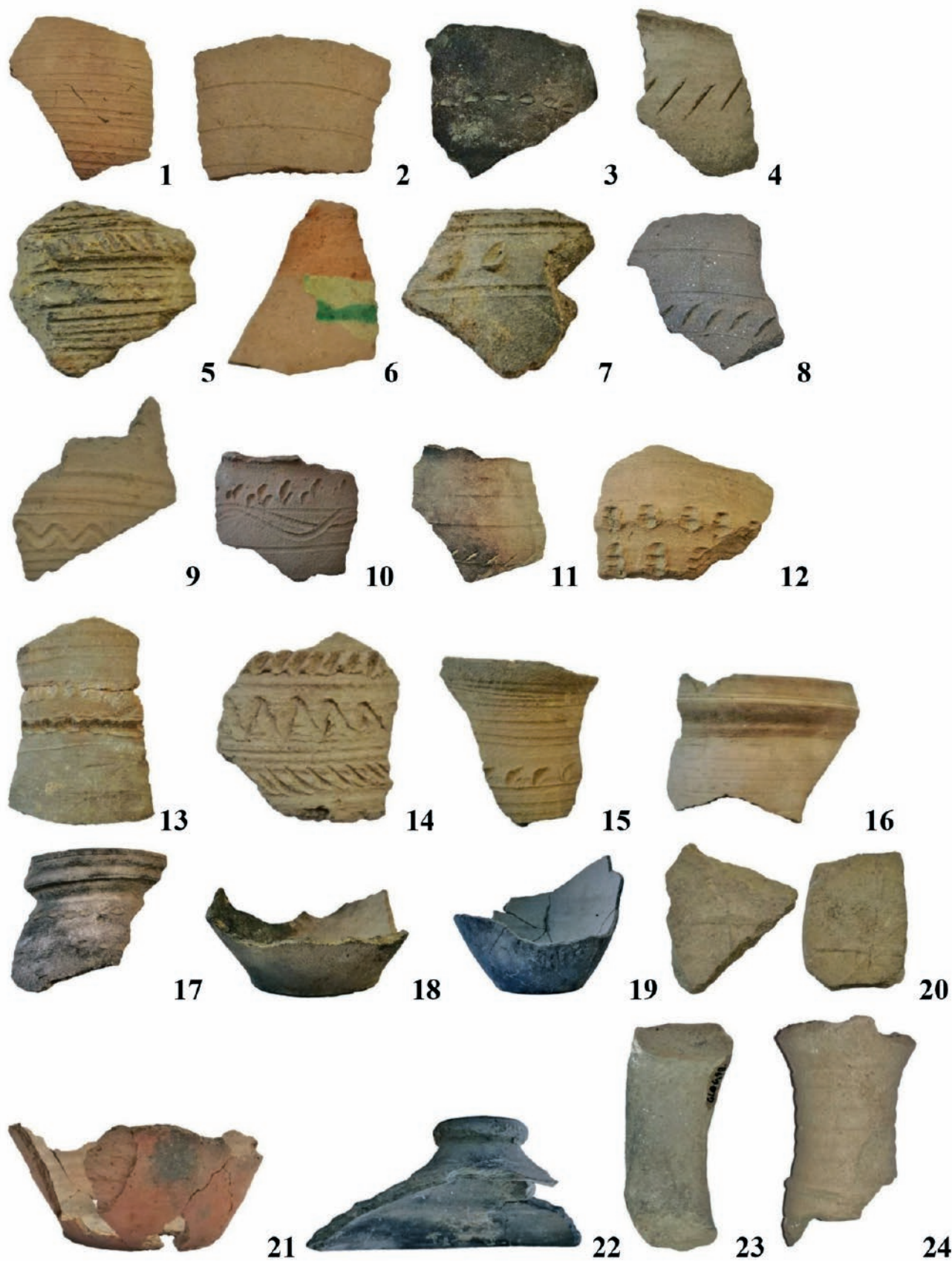

Tabla 2

Tabla 3

Tabla 4

